

שלום שלום, עוד מעט שבת ואחריה ליל הסדר,

על נאום אובמה ועל הפרשנויות וההשלכות נמשיך להתווכח - אך רובנו נסכים שאובמה נואם בחדס. יש לו את זה. בשבת רבים ינאמו. ככה זה כבר מימי הביניים בשבת שלפני פסח - המכונה שבת הגדול. יש שידברו בענייני היום ואולי יתייחסו לנשיא ארה"ב, יש שידרשו בהלכות החג ויש עדת בהן נוהגים לקרא חלקים מההגדה. אני בוחרת לצטט את והגדת - מההגדה ולדבר אל חברי שבחרו לנסוע. לנוח. להתרחק. אז רגע לפני אני רוצה להזכיר שליל הסדר מאפשר מגוון קולות - ובלבד שנתכנס. גם על החוף בתילאנד או בכפר הנופש למשפחות בהולנד. כבר בשנות ה-30 נכתבה הגדה לפועל העברי, ברוחו של ברל כצנלסון, שהדגש בה הושם על גאולה וחירות. אנשי התנועה הקיבוצית, ראש החץ של ההתיישבות באותה עת, יצרו ליל-סדר בסימן חג האביב. מרדכי אמיתי, חלוץ חילוני שעלה לארץ בשנות ה-30 מבסרביה לקיבוץ שריד, ויהודה שרת - בן למשפחה מושרשת בארץ שקבע את מגוריו ביגור, נתנו גוון חקלאי-אביבי לחג, השמיטו את קטעי ההודיה והשבח לבורא עולם, ובחרו קטעים מהמקרא שתאמו את רוח התקופה. ההגדה שיצרו מלווה סדרים בקיבוצים עד היום (לאחרונה, מחפשים במוסדות-חינוך בקיבוצים תכנים נוספים). היו שנתנו הד בהגדות למוראות השואה, למלחמות, לפרעות. אליעזר פאפו, מומחה ללדינו ולתרבות הבלקן, כתב ארוכות על "הגדת הפרטיזנים" - הגדה פרודית-למחצה שהיו יהודי יגוסלביה קוראים בסדרי פסח המוניים במהלך המשטר הקומוניסטי. יהודים שלא שמרו את ראש השנה ואת יום הכיפורים - מעולם לא החמיצו את סדר הפסח, ואף הגדה מחודשת משלהם ניסחו. בהגדות בנות-זמננו, בולט השחרור החברתי - מעבדות לחרות. נוצרו הגדות של קהילות הפועלות לשוויון חברתי, סדרי נשים ונוסחים שוויוניים.

טקס הסדר וקריאת ההגדה בכללו הוא טקס דתי-יהודי שאיננו מזוהה עם זרם זה או אחר, אלא הוא נחלת העם כולו. מעמדו הייחודי של טקס הסדר ברקמת החיים היהודית-ישראלית והעניין העקבי בטקסט הנלווה אליו, הם תולדה של תהליך בחירה. ללא פיקוח רבני וללא עול הסטטוס-קוו, סדר הפסח היה - ועודנו - הטקס הנחגג ביותר בקרב היהודים. סיפור הנרטיב של יציאת מצרים ולקחיו בלשון הדור ובשפת המקום, הם לב-ליבה של מטלת החג.

והרי גם אובמה דיבר על כך: "בעוד מספר ימים, היהודים כאן ובעולם יישבו ליד שולחן ליל הסדר ויחגגו עם יין, שירים ואוכל מסורתי. לאחר שנהייתי מלילות סדר שקיימתי עם חברים בשיקאגו, אני גאה מאוד שהבאתי את המסורת הזאת לבית הלבן. עשיתי זאת כי רציתי שבנותיי יחוו את ההגדה, ויכירו את הסיפור של חג הפסח. זהו סיפור של מאות שנים של עבדות, שנים של נדידה במדבר. סיפור של עמידה בפני רדיפה ואמונה באל ובתורה".

לקראת ליל הסדר

רציתי לשתף אותך בתוספת שאימצנו במשפחתנו כתוספת להגדה בליל הסדר:

הגדה לפסח – "הגדת החירות" של טובי טרקלטאוב ממונקאטש

פסח תש"ה, 1945

אֲנַחְנוּ רוֹצִים לְחַגֵּג אֶבֶל אֵינְנוּ יְכוּלִים, אֲנִי חֲפָצִים

לְהֵאמִין וְכִבֵּר הַיְחִידִי מֵה שֵׁשׁ לָנוּ וּמֵה שֵׁאִינִי יְחוּלִים, לְקַחַת

מֵאֲתָנוּ בּו הַזְכָּרוֹן רַק זֶה יְכוּל לָתֵת לָנוּ תְקוּהָ לְעֵתִיד טוֹב וְיִפֶּה יוֹתֵר עֲלֵינוּ אֲנִי
רוֹצִים לְחַשׁוֹב וְלֹא לְהוֹרִיד אֶת רְאוּשֵׁנוֹאֵם הִי גֵאל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם יִצִּיל גַּם

אוֹתָנוּ מֵעֲבָדוֹתֵנוּ הַמְרָה. וְיִשִּׁיבֵנו לְאֶרֶץ אֲבוֹתֵינוּ.

ההגדה הזעירה בת שש השורות שתמונתה מצורפת מסרה טובי טרקלטאוב מן העיר מונקאטש שבהונגריה לעליזה קליין בצעדת המוות מאושוויץ לתחומי גרמניה הישנה. טובי לא זכתה להגיע אל השחרור, עליזה הגיעה. רגע לפני מותה מסרה טובי לחברתה ספרון זעיר בכריכת בד כחולה, תוכו עשוי נייר טואלט מקופל. עליזה לא תדע לעולם מהיכן השיגה טובי בד ונייר טואלט במחנה. על הכריכה רקמה טובי אותיות, מחוטים שפרמה מבגדי האסירה שלה. סביב-סביב יצרה מסגרת, למעלה

מימין רקמה "ציון" ובאמצע - מפה. מפת ארץ ישראל, במתאריה הידועים: מפרץ חיפה, הכנרת, ים המלח. ותוך הספרון - דף אחר דף - כתוב ומנוקד בכתב ידה המוקפד. הגדה של פסח. לא ההגדה השגורה, המוכרת, של בית ילדותה, אלא פנייה אישית, "והגדת" ברוח התקופה. "טובי היתה מאוד דתית", סיפרה עליזה קליין לימים, "וכדי לא לשכוח את החגים, היא הכינה לעצמה לוח שנה יהודי. כך ידעה מתי חנוכה, ומתי פורים ומתי פסח מתקרב". וכך גם ידעה לרשום בראש העמוד הראשון, לדורות, שהדברים נכתבו בפסח 5705, כלומר שנת תש"ה, 1945.

שבת שלום וחג שמח

עליזה